

А.І. ТОКАРЮК¹, І.І. ЧОРНЕЙ¹, В.В. ПРОТОПОПОВА²

¹Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Федьковича, 11, м. Чернівці, 58022, Україна
chorney.bot@mail.ru

²Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01601, Україна
vprotopopova@mail.ru

НОВЕ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ *TRIGLOCHIN MARITIMA* L. (*JUNCAGINACEAE*) В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ

К л ю ч о в і с л о в а: *Triglochin maritimum*, флористична знахідка, Українські Карпати

Під час польових досліджень у верхів'ї Білого Черемошу у 2010 р. ми знайшли *Triglochin maritima* L. (*T. maritimum*) — новий вид для флори гірської частини Українських Карпат. Загальний ареал його охоплює Кавказ, Західний і Східний Сибір, Південь Далекого Сходу, Середню Азію, Скандинавію, Середню й Атлантичну Європу, Середземномор'я, Малу Азію, Іран, Монголію, Японію, Китай, Північну та Південну Америку (Цвелев, 1979). Вид є гемістенотопним гігромезофітом, гідроконтрастофілом, субглікотрофом, гемікарбонатобом, гемінітрофілом, субаерофобом, геміевритопним нейтрофілом (Didukh, 2011), що росте на луках, болотах, солончаках, по берегах солонуватих водойм (Цвелев, 1979). Як рідкісна рослина охороняється в Чехії та Словаччині (Maglocký, Holotová, 1999; Dítě, Pukajová, 2004).

У «Визначнику Українських Карпат» (1977) цей вид відсутній, а у «Flora of the Carpathians» (Tasenkevich, 1998) зазначається лише для Румунії, Чехії та Словаччини. В «Определителе высших растений Украины» (1987) *T. maritima* для Українських Карпат не наводиться, а лише вказується, що він зрідка трапляється в Закарпатті, звичайно в Лісостепу, Степу і в Криму. Для Закарпаття даний вид вказує С.С. Фодор (1974) з околиць с. Велика Копаня Виноградівського р-ну. Проте, за даними куратора Гербарію Ужгородського національного університету (UU) Р.Я. Кіша, зразки цієї знахідки в Гербарії UU відсутні. На сьогодні в Закарпатті єдиним достовірно зафіксованим і підтвердженим гербарними зборами (UU) локалітетом *T. maritima* є околиці м. Солотвино (Тячівський р-н) на території Хуст-Солотвинської западини (Закарпатське передгір'я), де у 2004 р. на узбережжі засоленого озера було знайдено цей рідкісний для регіону галофільний вид (Данилик, Кіш, 2009).

© А.І. ТОКАРЮК, І.І. ЧОРНЕЙ, В.В. ПРОТОПОПОВА, 2013

Ми виявили *T. maritima* на висоті 956 м над р.м. у Чивчинських горах, біля злиття річок Перкалаб і Сарата, на лівому березі Білого Черемошу, на віддалі близько 50 м від русла річки. Це територія лісопункту Перкалаб, яка адміністративно належить до Верховинського р-ну Івано-Франківської обл. (20.08.2010, І.І. Чорней, В.В. Протопопова, А.І. Токарюк, *CHER, KW*) (рисунок).

Угруповання за участю *T. maritima*, сформовані на зниженій ділянці з близьким заляганням ґрунтових вод серед сіножатей, займають площу 0,2 га і приурочені до асоціації *Scirpetum sylvatici* Ralski 1931, яка чітко вирізняється переважанням у рослинному покриві *Scirpus sylvaticus* L. (60—80 %). У складі угруповань асоціації виявлено 23 види. Загальне проективне покриття травостою сягає 80—95 %, покриття *T. maritima* варіює в межах 1—7 %, з проективним покриттям до 5 % флористичний склад формують такі види, як *Alopecurus geniculatus* L., *A. pratensis* L., *Juncus articulatus* L., *Rumex obtusifolius* L., *Equisetum*

Місцезнаходження *Triglochin maritima* в Українських Карпатах
Location of *Triglochin maritima* in the Ukrainian Carpathians

palustre L., поодинокі трапляються *Cirsium oleraceum* (L.) Scop., *Deschampsia cespitosa* (L.) P. Beauv., *Phleum pratense* L., *Trifolium hybridum* L., *Juncus gerardii* Loisel., *Triglochin palustris* L. і види класу *Phragmiti-Magnocaricetea* (*Eleocharis palustris* (L.) Roem. & Schult., *Glyceria notata* Chevall., *Carex vulpina* L.). Відповідно до флористичної класифікації угруповання належать до союзу *Calthion* R. Тх. 1937 порядку *Molinietalia caeruleae* W. Koch 1926 класу *Molinio-Arrhenatheretea* R. Тх. 1937.

У центрі ділянки, де рівень зволоження вищий, *T. maritimum* росте у складі угруповань, у рослинному покриві яких переважає *Typha schutteworthii* W.D.J. Koch & Sond. (70–75 %). Загальне проективне покриття травостою сягає 80–90 %, покриття *T. maritimum* змінюється від поодиноких особин до 5–7 %, помітну роль у рослинному покриві відіграють види вологих лук порядку *Molinietalia* Koch 1926 (*Equisetum palustre* L. (5–10 %), *Filipendula denudata* (J. Presl & C. Presl) Fritsch (до 5 %), *Alopecurus pratensis*, *Caltha palustris* L., *Cirsium palustre* (L.) Scop., *Galium palustre* L., *Scirpus sylvaticus* L.). Крім того, флористичний склад доповнюють такі болотні види, як *Agrostis stolonifera* L., *Carex acuta* L., *C. rostrata* Stokes, *Epilobium palustre* L., *Poa palustris* L., *Rumex obtusifolius*, *Triglochin palustris*. Кількість видів у описах змінюється від 6 до 15, у трьох описах відзначено 18 видів. Згідно з флористичною класифікацією, угруповання належать до асоціації *Typhetum schutteworthii* Soó 1927 союзу *Phragmition communis* W. Koch 1926 порядку *Phragmitetalia* W. Koch 1926 класу *Phragmiti-Magnocaricetea* Klika in Klika et Novak 1941.

В Українських Карпатах флористичні та ценотичні особливості цієї асоціації уперше охарактеризувала Л.М. Борсукевич (2011), зазначивши її для території Львівської та Івано-Франківської областей.

Важливо відзначити, що для уточнення ценотичної приуроченості *T. maritimum* упродовж 2011–2012 рр. у виявленому оселищі ми здійснювали цілеспрямовані дослідження, в результаті яких зафіксували зміни умов існування болотних угруповань асоціації *Typhetum schutteworthii*, спричинені погіршенням гідрологічного режиму, поступовим заростанням угруповань особинами видів лучних рослин, котрі проникають із суміжних ділянок, і як наслідок — зменшення площі угруповань цієї асоціації. Тому, обгрунтовуючи заходи, спрямовані на підтримання популяцій рідкісних для Українських Карпат видів *Triglochin* і *Typha schutteworthii*,

включених у Додаток І до Бернської конвенції (Вініченко, 2006), слід враховувати, що вирішальним чинником існування виду є збереження відповідних для нього оселищ.

Виявлене нами місцезнаходження *T. maritimum* є найвищим із відомих в Україні й приурочене до нетипових для виду еколого-ценотичних умов. Зауважимо, що в горах Середньої Європи, зокрема Чехії та Словаччини, популяції *T. maritimum* входять до складу угруповань асоціації *Caricetum davallianae* Dutoit 1924 em. Görs 1963 союзу *Caricion davallianae* Klika 1934 порядку *Caricetalia davallianae* Br.-Bl. 1949 класу *Scheuchzerio-Caricetea fuscae* Тх. 1937 (Dítě, Pukajová, 2004).

На своєрідність географічно та екологічно периферійних популяцій рідкісних видів в Українських Карпатах і необхідність їх збереження вказував Ю.Й. Кобів (2011), зазначаючи, що умови оселищ, де трапляються такі популяції, відображають крайні значення екологічної амплітуди цих видів, а встановлення індивідуальних показників і групових популяційних параметрів у нехарактерних умовах дає можливість оцінити реакцію видів на несприятливі екологічні фактори та простежити за їхньою адаптацією до виживання в нетипових умовах. Тому важливими й обов'язковими є моніторингові дослідження, на підставі яких можна з'ясувати популяційні характеристики виду, а також означити його динамічні тенденції та ймовірні напрямки змін. Крім того, необхідно занести вид до «Червоної книги Українських Карпат. Рослинний світ».

Гербарні зразки *T. maritimum* передано до Гербарію Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України (КВ) і Гербарію Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (CHER).

Автори щиро вдячні Р.Я. Кішу (Ужгородський національний університет) за надані відомості щодо представленості T. maritimum у фондах Гербарію УУ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Борсукевич Л.М. *Typhetum schutteworthii* Soó 1927 — новый синтаксон для Украинских Карпат // Отечественная геоботаника: основные вехи и перспективы: Мат-лы Всерос. конф. (20–24 сентября 2011 г., Санкт-Петербург) — Т. 1. — С. 38–40.
- Визначник рослин Українських Карпат / За ред. В.І. Чопика. — К.: Наук. думка, 1977. — 434 с.
- Вініченко Т.С. Рослини України під охороною Бернської конвенції. — К.: Хімджест, 2006. — 176 с.
- Данилик І.М., Кіш Р.Я. *Bidens connata* Muehl. ex Willd. (Asteraceae) — новий вид для флори Закарпаття // Функціонування заповідних територій в сучасних умовах

- України: Мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 20-річчю створення НПП «Синевир» (1–3 жовтня 2009 р., Синевир, Україна). — 2009. — С. 27–28.
- Кобів Ю.Й. Периферійні популяції рідкісних видів рослин Українських Карпат // Укр. ботан. журн. — 2011. — 68, № 5. — С. 635–650.
- Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. — Киев: Наук. думка, 1987. — 548 с.
- Фодор С.С. Флора Закарпаття. — Львів: Вища шк., 1974. — 208 с.
- Цвелев Н.Н. Семейство *Juncaginaceae* L.C. Rich. — Ситниковидные // Флора европ. части СССР / Ред. А.А. Федоров. — Л.: Наука, 1979. — Т. 4. — С. 171–172.
- Didukh Ya.P. The ecological scales for the species of Ukrainian flora and their use in synphytoindication. — Kyiv: Phytosociocentre, 2011. — 176 p.
- Dítě D., Pukajová D. *Triglochin maritima* L., ohrozený druh flóry Slovenska // Bull. Slov. Bot. Spoločn. (Bratislava). — 2004. — 26. — S. 91–103.
- Maglocký Š., Holotová E. *Triglochin maritimum* L. // Čeřovský J., Feráková V., Holub J., Maglocký Š., Procházka F. Červená kniha ohrozených a vzácných druhov rastlín a živočíchov SR a ČR. — Bratislava: Příroda, 1999. — Vol. 5. Vyššie rastliny. — P. 388.
- Tasenkévich L. Flora of the Carpathians. Checklist of the native vascular plant species. — L'viv: State Museum of Natural History of NAS of Ukraine, 1998. — XII + 610 pp.

Рекомендує до друку
Я.П. Дідух

Надійшла 05.03.2013 р.

А.И. Токарюк¹, И.И. Чорней¹, В.В. Протопопова²

¹Черновицкий национальный университет
имени Юрия Фельковича, Украина

²Институт ботаники имени Н.Г. Холодного НАН Украины,
г. Киев, Украина

НОВОЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ *TRIGLOCHIN MARITIMA* L. (*JUNCAGINACEAE*) В УКРАИНСКИХ КАРПАТАХ

Сообщается о новом местонахождении *Triglochin maritima* L. в Украинских Карпатах. Наводится ценотическая характеристика местопроизрастания популяции вида в верховьях Белого Черемоша (Чивчинские горы).

К л ю ч е в ы е с л о в а: *Triglochin maritima*, флористическая находка, Украинские Карпаты.

A.I. Tokaryuk¹, I.I. Chorney¹, V.V. Protopopova²

¹Yu. Fed'kovich Chernivtsi National University, Chernivtsi,
Ukraine

²M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

A NEW LOCALITY OF *TRIGLOCHIN MARITIMA* L. (*JUNCAGINACEAE*) IN THE Ukrainian Carpathians

A new locality of *Triglochin maritima* L. in the Ukrainian Carpathians is reported. Coenotic characteristics of the population habitat in the upper reaches of the White Cheremosh River (Chy-chvyny Mountains) are presented.

К e y w o r d s: *Triglochin maritima*, floristic record, Ukrainian Carpathians.